

T.C. MALİYE BAKANLIĞI
MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU
BAŞKANLIĞI

**İŞ MAKİNELERİ DAHİL HER TÜRLÜ DENİZ,
HAVA VE KARA NAKİL VASİTALARININ ALIM
SATIMI İLE UĞRAŞANLAR**
SEKTÖR ARAŞTIRMA RAPORU

2020-Ankara

İÇİNDEKİLER

A. GENEL BİLGİ.....	2
B. SEKTÖRE YÜKÜMLÜYE AİT GENEL TİPLER.....	4
C. SEKTÖRE İLİŞKİN FAALİYETLER	8
D. SEKTÖRE AİT AKLAMA/TF RİSKLERİ.....	8
E. ULUSAL MEVZUAT KAPSAMINDA YÜKÜMLÜLÜKLER.....	8
1. Kimlik Tespiti Yükümlülüğü.....	10
2. Şüpheli İşlem Bildirim Yükümlülüğü.....	11
3. Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü	14
4. Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü	14
5. Elektronik Tebligat Yükümlülüğü.....	14
6. Diğer Yükümlülükler.....	15
F. FAFT TAVSİYELERİ AÇISINDAN YAPILAN DEĞERLENDİRME.....	15
G. SEKTÖRE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜK/DENETİM İSTATİSTİKLERİ.....	17
H. TESPİT VE ÖNERİLER.....	18

A.GENEL BİLGİ

İş makineleri, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda “Yol inşaat makineleri ile benzeri tarım, sanayi, bayındırlık, milli savunma ile çeşitli kuruluşların iş ve hizmetlerinde kullanılan; iş amacına göre üzerine çeşitli ekipmanlar monte edilmiş; karayolunda insan, hayvan, yük taşımada kullanılmayan moturlu araçlardır.” şeklinde tanımlanmıştır.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmesine önemli katkılar sağlayan iş makineleri genel anlamda, insanların iş yapabilme kabiliyetini artıran ve onların daha kısa sürede daha büyük işler yapabilmelerini sağlayan makineler olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, iş gücü kapasitesinin büyük oluşu, zaman ve ekonomik değerlerin ön planda ve kullanım alanlarının çok geniş olması, beraberinde iş makinelerinin varlığının ve çeşitliliğinin artmasına sebep olmaktadır. Bugün endüstride kullanılan birçok makinelerin hepsi için ortak olarak "iş makinesi" tanımı kullanılmakta ve günümüzde neredeyse her işe uygun bir iş makinesinin de olduğu görülmektedir. Sektör ürünleri ülkelerin alt ve üst yapısının imarında kullanılarak ekonomik ve sosyal gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Dünya İş ve İnşaat Makineleri satış gelirlerinin önemli bir kısmına ABD’li Caterpillar (%21.8) ile Japon Komatsu (%11.3) firmaları sahiptir. Bu iki ülke firmaları ile birlikte Çin, İsveç, Almanya ve G. Kore firmaları toplam dünya iş ve inşaat makineleri sektör satışlarının %92.1 gibi önemli bir kısmını gerçekleştirmektedir. Türkiye Makine İmalat Sanayinde faaliyet gösteren firmaların çoğunluğu küçük ve orta ölçekli işletmelerden (KOBİ) oluşmaktadır. Bu yapı, iş ve inşaat makineleri imalatında da benzer durum arz etmektedir. Sektörde 600'den fazla firma faaliyet göstermekte ve bunların 220 tanesi yan sanayi firması olarak hizmet verirken, 100 tanesi de belli başlı büyük imalatçılar arasında yer almaktadır. Türkiye pazarının yüzde 95'ine İMDER üyesi 20 firma hâkimdir. Türkiye İş Makinaları Distribütörleri ve İmalatçıları Birliği (İMDER) üyeleri sektörde 66 farklı marka ve 145 çeşit ürünün üretim ve distribütörlüğünü yapmaktadır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Yasası’na göre iş makineleri araç sahipleri, araçlarını yetkili kuruluşa tescil ettirmek ve tescil belgesi almak zorundadırlar.

Motorlu taşıtlar; bir yanmalı veya patlamalı motorla tahrik edilen, yük veya yolcu taşımak ve karayolu trafiğinde seyretmek üzere belirli teknik mevzuata göre üretilmiş bulunan dört veya daha fazla lastik tekerlekli taşıt araçları olarak tanımlanmaktadır. Motorlu taşıtlar; niteliği, malzeme yapısı, teknolojsi, üretim süreci ve yeri farklı olan beş bin dolayında parçanın üretilmesi ve bir araya getirilmesi ile ortaya çıkmaktadır.

Motorlu taşıtlar sektörü; elde ettiği ciro, gerçekleştirdiği altyapı ve ar-ge harcamaları, yarattığı istihdam ve vergi gelirleri ile günümüzde ekonomilerin en önemli sektörlerinden biri haline gelmiştir. Demir-çelik, hafif metaller, petro-kimya, lastik, plastik, turizm, alt yapı inşaat ve ulaştırma gibi sektörlerle olan bağlantıları ise sektörün diğer pek çok sektörü etkilemesi ve onlardan etkilenmesine yol açmaktadır.

Otomotiv sanayisi ise araçları üreten otomotiv ana sanayisi ile, hem araç üreticilerinin imalatlarına hem de araçların parça yenilemesine yönelik olarak aksam, parça, modül ve sistem üreten otomotiv yan sanayisinden oluşmaktadır. Türkiye’de otomotiv sanayisi, 1960’lı yıllarda ithal ikamesi amacıyla kurulmaya başlamış ve özellikle Gümrük Birliği Anlaşması’nın ardından büyük bir ivme kaydetmiştir. Türk otomotiv sektörü son dönemde, önemli üretim merkezlerinden biri haline gelmiş ve sektör Türkiye’nin ihracat liderliğine yükselmiştir. Ayrıca, çok çeşitli küresel markalar tüketici ile buluşmuştur. Günümüzde, sektör on iki teşebbüsün Türkiye’de üretim faaliyetlerinin yanı sıra, 63 adet marka ve 39 adet teşebbüs tarafından temsil edilmektedir.

Kara nakil vasıtaları satışı ve satıcıları ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Sektörde gerek distribütörler gerekse üreticiler bayiler aracılığıyla satış yapmaktadır. Bu bayilerin her biri limited veya anonim şirket olarak kurulmuş ve ayrı tüzel kişiliği haiz bağımsız işletmelerdir. Bu işletmeler Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu hükümlerine göre çalışmaktadır.

Hava taşıtları; insanların ulaşmak istedikleri yere havadan düz bir doğrultu ile doğrudan ve hızlı bir şekilde ulaşmasını sağlayan araçlardır. Günümüzde ulaşımda ve taşımacılıkta kullandıkları gibi eğlence amaçlı olarak da kullanılmaktadır. Hava yolu taşıtları kullanım amaçlarına göre Uçak, Helikopter, Planör, Zeplin, Balon vb. olarak sınıflara ayrılmaktadır. Hava nakil vasıtalarının satışı veya satıcıları ile ilgili özel düzenlenmiş bir mevzuat bulunmamaktadır. Ancak sivil havacılık ve hava araçları ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

Deniz Taşıtları; denizlerde yük ve yolcu taşımak için kullanılan, suyun yüzeyinde veya sualtında hareket eden taşıtlardır. Deniz taşıtlarının motor gücü, boyut, özel yada ticari kullanım amacı gibi çeşitli kriterleri birbirlerinden farklılık gösterir. Deniz yolu taşıtları kullanım amaçlarına göre Gemi, Vapur, Deniz Otobüsü, Transatlantik, Şilep, Feribot, Yat, Yelkenli, Tekne, Denizaltı, Katamaran, Jetski, Sandal, Kano vb. olarak sınıflara ayrılmaktadır. Deniz nakil vasıtalarının satışı ve satıcılarını düzenleyen özel bir mevzuat bulunmamaktadır. Üretici ve satıcılar ticarethane statüsündedirler, ve Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanununa göre ticaret yapmaktadırlar.

5549 sayılı Kanun kapsamında yayınlanan Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin 4’üncü maddesinde, İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar da yükümlüler arasında sayılmaktadır.

B. SEKTÖRE / YÜKÜMLÜYE AİT GENEL TİPLER

1-İş Makineleri

İş makineleri satışı ve satıcılarını düzenleyen özel bir mevzuat bulunmamaktadır. İş makineleri satanlar; imalatçılar, distribütörler ve diğer alım satım yapan özel hukuk tüzel kişileridir, ve [Ticaret Kanunu](#) ve [Borçlar Kanunu](#) usul ve esaslarına göre çalışmaktadırlar. İş makineleri ile ilgili diğer bazı düzenlemelere aşağıda değinilmektedir.

[2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun](#) tanımlar başlıklı 3 üncü maddesine göre iş makineleri; yol inşaat makineleri ile benzeri tarım, sanayi, bayındırlık, milli savunma ile çeşitli kuruluşların iş ve hizmetlerinde kullanılan; iş amacına göre üzerine çeşitli ekipmanlar monte edilmiş; karayolunda insan, hayvan, yük taşımada kullanılmayan motorlu araçlardır.

Aynı Kanunun 19 ve 20 nci maddeleri tescile ilişkin hükümlerdir. Bu kapsamda, söz konusu araçların tescil işlemleri Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından yapılmaktadır. Anılan mevzuat doğrultusunda iş makinesi sahipleri iş makinelerinin satın alınmasına ilişkin fatura tarihinden itibaren üç ay; devir sureti ile edinilmiş ise noter satışından itibaren en geç bir ay içinde firmanın bulunduğu yer Ticaret ve Sanayi Odasına tescil ettirmekle yükümlüdür. Tescil işlemleri TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) tarafından Hazırlanan “İş Makinelerinin Tescili ile İlgili Esaslara” uygun olarak gerçekleştirilmektedir.

2-Kara Nakil Vasıtaları

Kara nakil vasıtaları satışı ve satıcıları ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Sektörde gerek distribütörler gerekse üreticiler bayiler aracılığıyla satış yapmaktadır. Bu bayilerin her biri limited veya anonim şirket olarak kurulmuş ve ayrı tüzel kişiliği haiz bağımsız işletmelerdir. Bu işletmeler Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu hükümlerine göre çalışmaktadır. Motorlu kara taşıtlarının satışını da düzenleyen 14.01.2015 tarihinde yürürlüğe giren 6585 sayılı “[Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun](#)” ise sektörü ilgilendiren bir diğer kanundur. Söz konusu kanunun 1 inci maddesinde amaç şu şekilde tanımlanmıştır; “*perakende işletmelerin açılış ve faaliyete geçiş işlemlerinin kolaylaştırılması, perakende ticaretin serbest piyasa ortamında etkin ve sürdürülebilir rekabet şartlarına göre yapılması, tüketicinin korunması, perakende işletmelerin dengeli bir şekilde büyüme ve gelişmesinin sağlanması ve perakende işletmelerin faaliyetleri ile bunların birbirleri, üretici ve tedarikçilerle ilişkilerinin düzenlenmesi*” . Yine kanunun 4 üncü maddesinde Perakende Bilgi Sistemi (PERBİS) düzenlenmiş olup, söz konusu sistemin; “*perakende işletmelerin açılış ve faaliyet ile kapanışında gerekli başvuru ve diğer işlemlerin yapılması, ilgili kurum ve kuruluşlara iletilmesi, değerlendirilmesi, sonuçlandırılması ve bu işletmelere yönelik very tabanının oluşturulması ile ilgili paylaşımının sağlanması amacıyla..*” kurulduğu hükme bağlanmıştır. Yani, Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulan bir elektronik sistem olan PERBİS ile, kanunun 5 inci maddesine göre işyeri açma ve çalışma ruhsatı verileceği, söz konusu işlemlerin aşamaları düzenlenmiştir. İşyeri açma başvurusu öncelikle PERBİS üzerinden yetkili idareye yapılır, daha sonra yetkili idarece başvuru değerlendirmeye alınır, uygun bulunursa başvuru tarihinden itibaren 3 gün içerisinde perakende işletmenin açılış ve faaliyete geçişinde gerekli kayıt ve benzeri işlemleri yapmakla görevli yetkili kurum ve kuruluşlara PERBİS üzerinden iletilir. İlgili kurum ve kuruluşlara başvuru yapılmış sayılır. Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun’un 16 ıncı maddesinde, Bakanlığın görev ve yetkileri düzenlenmiş olup, söz konusu maddenin 1 inci fıkrasının “b” bendi motorlu kara taşıtları ile ilgilidir. Madde hükmü kanun metninde şu şekilde yer almaktadır: “*Bakanlık... taşınmaz ve ikinci el motorlu kara taşıtı alım-satımı gibi ticari faaliyetleri yürütenlere yönelik mesleki davranış kurallarını belirlemeye ve bu faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin düzenlemeler yapmaya görevli ve yetkilidir.*”

Kara nakil vasıtaları denildiğinde dikkat çeken en önemli sektörlerden birisi ikinci el otomobil piyasasıdır. İkinci el oto galericiliği henüz bir meslek haline gelmemiş, herhangi bir mesleği olmasa da belirli bir sermayesi olanların kayıt dışı olarak yapabileceği bir faaliyet alanı iken, 2018 yılı içerisinde [“İkinci El Motorlu Kara Taşıtların Ticareti Hakkında Yönetmelik”](#) çıkarılmış ve 13.02.2018 tarih ve 30331 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Söz konusu yönetmeliğin yayınlanması ile birlikte, ikinci el araç alım-satım piyasasının belirsiz durumu ortadan kaldırılarak denetlenebilirliği sağlanmıştır. Bu durum aynı zamanda aklama suçu açısından sektöre ilişkin risklerin azalmasına da imkan sağlamıştır.

3-Deniz Nakil Vasıtaları

Deniz nakil vasıtalarının satışı ve satıcılarını düzenleyen özel bir mevzuat bulunmamaktadır. Üretici ve satıcılar ticarethane statüsünde olup, Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanununa göre ticaret yapmaktadırlar.

Denizcilik Müsteşarlığı (Deniz ve İçsular Düzenleme Genel Müdürlüğü) nezdinde, İstanbul’da Türk Uluslararası Gemi Sicili oluşturulmuştur. Türk Uluslararası Gemi Siciline aşağıdaki gemiler ve yatlar talep üzerine tescil edilir:

- a. 4490 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Milli Gemi Siciline kayıtlı bulunan, Kanunun 1 inci ve 2 nci maddesi kapsamındaki bütün gemiler ve yatlar.
- b. Yurt içinde inşa edilen gemiler ve yatlar.
- c. Yurt dışından ithal edilecek 3.000 DWT'nin (yolcu gemileri ile özel maksatlı, özel yapılı gemilerde ise 300 grostonun) üzerindeki gemiler.

Türkiye’de mukim Türk ve yabancı uyruklu gerçek kişiler ile Türkiye’de Türk mevzuatına göre kurulmuş şirketlere ait gemiler ve yatlar Türk Uluslararası Gemi Siciline tescil ettirilebilir.

Yurt dışından finansal kiralama yoluyla temin edilecek gemiler ve yatlar Türk Uluslararası Gemi Sicilinin özel bir sütununa kaydolunur.

Türk Uluslararası Gemi Siciline Türk Ticaret Kanununun 960 ncı maddesinde belirtilen hususlar, gemi ve yatın teknik özellikleri ile gemi ve yat üzerindeki haklara ilişkin bilgiler kaydolunur. TTK’da Gemi Siciline kaydı gereken hususlar şu şekildedir:

- a) Geminin adı
- b) Türü ve yapımında kullanılmış olan esas malzeme
- c) Bağlama limanı
- d) Belirlenmesi mümkünse, yapıldığı yer ve kızaktan indiği yıl
- e) Resmî ölçme sonuçları ve makine gücü
- f) Geminin maliki;

1. Gerçek kişi ise, adı ve soyadı, T.C. kimlik numarası, varsa ticaret unvanı ve kayıtlı bulunduğu ticaret sicili müdürlüğü ile sicil numarası

2. Ticaret şirketi ise, şirketin türü, ticaret unvanı ve tescil olunduğu ticaret sicili müdürlüğü ile sicil numarası

3. Diğer tüzel kişilerden ise, adı ve merkezi

4. Donatma iştiraki ise, tacir sıfatına sahip olduğu takdirde ticaret unvanı ile paydaş donatanların ad ve soyadları, varsa T.C. kimlik numarası ile gemi paylarının miktarı ve varsa gemi müdürünün adı ve soyadı ve T.C. kimlik numarası

g) İktisap sebebi

h) Türk Bayrağını çekme hakkına esas oluşturan sebepler

i) 955 inci maddenin üçüncü fıkrasında yazılı hâlde temsilcinin adı, soyadı, TC kimlik numarası ve adresi

4-Hava Nakil Vasıtaları

Hava nakil vasıtalarının satışı veya satıcıları ile ilgili özel düzenlenmiş bir mevzuat bulunmamaktadır. Ancak sivil havacılık ve hava araçları ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Aşağıda bunlara kısaca değinilmektedir.

[Türk Sivil Havacılık Kanunu'nda](#) da devlet ve sivil hava araçları ayırımının benimsendiği görülmektedir. Kanun'un 3. Maddesinin (d) bendine göre bir aracının Türk sivil hava aracı olarak kabul edilebilmesi için ya Türk vatandaşlarının mülkiyetinde olması ya da Türk devletinin veya kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde olup devlet hava aracı tanımına dâhil olmaması gerekmektedir. Diğer bir deyişle bir sivil hava aracından söz edebilmek için, bu aracın bir devlet hava aracı niteliğini taşıması gerekir. Devlet hava aracı ise, aynı maddenin (c) bendi uyarınca Devletin askerlik, güvenlik, gümrük ve orman yangınları ile mücadele hizmetlerinde kullandığı hava araçlarıdır.

Sivil hava araçları da kendi içinde tabiiyetlerine göre Türk sivil hava araçları ve yabancı sivil hava araçları olarak tasnife tâbi tutulmaktadır. Türk Sivil Havacılık Kanun'unun 49. maddesinde bir hava aracının hangi hâllerde bir Türk sivil hava aracı niteliği taşıdığı hükme bağlanmıştır. Buna göre; Türk kanunları uyarınca kurulmuş olan siyasi partilerin ve sendikaların ve yine Türk kanunları uyarınca kurulmuş olan Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, derneklerin ve vakıfların idari organını oluşturan kişilerin çoğunluğunun Türk vatandaşı olması şartıyla, bu birliklerin sahip oldukları hava araçları Türk sivil hava aracı olarak kabul edilmiştir (TSHK m. 49/2 (a)). İkinci olarak yine Türk kanunları uyarınca kurulmuş ve Türk ticaret siciline kaydedilmiş olan ticaret şirketlerinin, kooperatiflerin ve bunların birliklerinin, şirketi idare ve temsil etmeye yetkili kişilerin çoğunluğunun Türk vatandaşı olması ve şirket ana sözleşmesine göre oy çoğunluğunun Türk ortaklarda bulunması şartıyla, bunların mülkiyetinde bulunan hava araçları da Türk sivil hava aracı olarak kabul edilmiştir. (TSHK m. 49/2 (b)) Bir diğer ayırıma göre hava araçları, Uçak siciline tescil edilip edilememelerine

göre de sınıflandırılabilir. Bir hava aracının Uçak siciline tescil edilebilmesi için Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 60. maddesinde belirtilen özellikleri taşıması gerekir. Buna göre,

- (a) Kanun'un 49. maddesi doğrultusunda hava aracının Türk sivil hava aracı sayılması,
- (b) Hava aracının başka bir devlette tescil edilmemiş veya eğer tescil edilmişse oradan kaydının silindiğine dair bir belge getirilmiş olması,
- (c) Hava aracının uçuşa elverişli olduğuna dair Ulaştırma Bakanlığınca verilen belgeye sahip olması, gerekir.

Bunun yanında, Kanun'da hava araçları tescile tâbi olup olmamalarına; başka bir deyişle tescilin zorunlu olup olmamasına göre de bir ayrıma da tâbi tutulmuştur. Fakat hangi hava araçlarının tescilin zorunlu olduğu hangilerinin olmadığı hususu Kanun'da düzenlenmemiştir. Dolayısıyla uçak siciline tescili zorunlu olan veya olmayan hava araçları ayırımı göz önüne alınmaksızın, yalnızca Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 49. ve 60. maddelerindeki şart ve unsurları haiz Türk sivil hava araçlarının tescil edilebileceği sonucuna varılmaktadır.

Uçak sicili alenidir. İstemle ilgili olduğunu ispatlayan kişiler, bir kaydın tamamlanması için sicile ait olan belgeleri, henüz sonuçlanmamış tescil işlemlerini ve sicil dosyalarını da incelemeye ve masrafını ödemek şartı ile, sözü edilen belgelerin örneklerini almaya mezundur.

Sivil uçak sicilinde ve verilecek tescil belgesinde en az aşağıdaki kayıtlar yer alır:

- Sivil hava aracının;
 - Yapımcısının ticaret unvanı ve adresi
 - Yapım tarihi ve seri numarası
 - Yapımcının sivil hava aracı için belirlediği tip, model, marka
- Malikin;
 - Gerçek kişi ise, adı ve soyadı, adresi, varsa ticaret unvanı ve kayıtlı bulunduğu ticaret sicili ile sicil numarası
 - Ticaret ortaklığı ise, ortaklığın nevi, ticaret unvanı, kayıtlı bulunduğu ticaret sicili ile sicil numarası
 - Diğer tüzel kişilerden ise; adı ve merkezi
- İktisap şekli
- Verilen tescil işareti

C. SEKTÖRE İLİŞKİN FAALİYETLER

Yükümlü grubu bir meslek olarak belirlenmemiş olup, belirli bir faaliyet alanını gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişilerin yükümlü olacağı belirtilmiştir. Bu sebeple yükümlü grubunun faaliyetlerini

- İş makineleri alım satımı,
- Her türlü deniz nakil vasıtalarının alım satımı,

-Her türlü hava nakil vasıtalarının alım satımı,

-Her türlü kara nakil vasıtalarının alım satımı şeklinde sıralayabiliriz.

D. SEKTÖRE AİT AKLAMA/TF RİSKLERİ

Aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede lüks ve pahalı eşya alım satımının kontrolü önemli bir konudur. Bu tür varlıklar suç geliri elde edenler açısından hem cazip varlıklardır, hem de bunların alım satımı ile suç gelirlerinin kaynağı maskelenebilmektedir.

Özellikle lüks segment araçların nakit ile alımı sektörün aklama açısından kırılganlığını ortaya koymaktadır. Gerek gayrimenkul alım-satım gerekse vasıta alım-satım sektörü, yasadışı yollarla elde edilen gelirin fiziksel olarak yasal sisteme sokulmasının en önemli yollarından birisidir. Bankacılık sistemi kullanılmasına gerek olmaksızın, söz konusu alanda nakit işlemle yapılan alım-satım işlemleri büyük risk teşkil etmektedir. Lüks mallara dönüştürülen suç geliri, yeniden nakde çevrildiğinde, yasadışı kaynağı ile arasındaki illiyet bağı zayıflamış olmaktadır.

E. ULUSAL MEVZUAT KAPSAMINDA YÜKÜMLÜLÜKLER

Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin usul ve esaslar, 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ile belirlenmiştir. Kanun'un yükümlü tanımına ilişkin 2/1-d maddesinde "...**nakil vasıtası, iş makinesi ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler**" yükümlüler arasında düzenlenmiştir. 5549 sayılı Kanun kapsamında yayınlanan Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin 4'üncü maddesinde, yükümlüler saymak suretiyle belirlenmiştir. **Yönetmelik'in 4'üncü maddesinde belirlenen yükümlüler arasında "o) İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar"** da sayılmıştır.

Tedbirler Yönetmeliği'ne göre iş makineleri dahil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar, kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirim, bilgi ve belge verme, muhafaza ve ibraz, elektronik tebligat yükümlülüklerine Yönetmelik'te öngörülen düzenleme çerçevesinde uymak zorundadır. Sektörde yükümlülükler açısından özellik arz eden bazı durumlara aşağıda yer verilmiştir.

İş Makineleri;

İş makineleri sektöründe faaliyet gösteren imalatçılar, distribütörler ve bunların bayilerinden, hangilerinin 5549 sayılı Kanun ve Tedbirler Yönetmeliği kapsamında yükümlü olduğu net olarak ifade edilmemiştir. Nitekim Tedbirler Yönetmeliğinde "alım satımı ile uğraşanlar" ifadesi yer almaktadır. Bu kapsamda üreticilerin yükümlü olup olmadığı netleşmemektedir. Ancak aklama suçunun doğası gereği nihai tüketicilere satış yapanlar, yani tanımadığı şahıslara satış yapanlar yüksek risk taşımaktadır. Bu kapsamda nihai tüketicilere satış yapan üretici firmalar, distribütörler ve bayiler ve bunların her türlü şube, acente, temsilci ve benzeri bağlı birimleri aklama ve terörün finansmanı

mevzuatı açısından yükümlüdürler. İkinci el piyasasında faaliyet gösterenlerin de yükümlü olduklarını kabul etmek gerekir. Çünkü mevzuatta bu konuda bir ayırım yapılmamıştır.

Kara Nakil Vasıtaları;

Kara nakil vasıtası alım satımı ile uğraşan ve ticari gelir elde eden gerçek ve tüzel kişilerin yükümlü oldukları düşünülmektedir. Yükümlü grubu çok geniş olarak tanımlansa da mücadelede yükümlü olarak dikkate alınması gerekenler, üretici ve distribütörlerin nihai müşterilere satış yaptığı bayilikleridir. Nitekim sektörde gerek distribütörler gerekse üreticiler bayiler aracılığıyla satış yapmaktadır. Bu bayilerin her biri limited veya anonim şirket olarak kurulmuş ve ayrı tüzel kişiliği haiz bağımsız işletmelerdir. Bu işletmeler Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu hükümlerine göre çalışmaktadır.

İş makinelerinde olduğu gibi kara taşıtlarının alım satımında da ikinci el alım satımı yapanlar yükümlüler kapsamındadır. Burada önemli bir yükümlü grubu olan, ikinci el otomobil piyasasında faaliyet gösteren, ikinci el oto galerileri karşımıza çıkmaktadır.

Deniz Nakil Vasıtaları;

5549 sayılı Kanun ve Tedbirler Yönetmeliği düzenlemelerine göre yükümlülerin kapsamına baktığımızda, deniz taşıtları sektöründe çoğunlukla üreticilerin aynı zamanda nihai tüketicilere satım yapanlar olduklarını görmekteyiz. Çünkü deniz taşıtları her ne kadar taşınır mal olsa da yurtiçinde kara üzerinden nakli çok zor olduğu için deniz kıyılarında üretilmekte ve yine fazla taşınmadan satılmaktadır. Türkiye gemi ve yat üretiminde dünyada önemli bir role sahip olsa da ithal yatlar da distribütörler aracılığıyla satılmaktadır. Deniz taşıtları çoğunlukla sipariş üzerine üretilmekte, ancak bazen az da olsa stokla da çalışabilmektedirler. Hukuki açıdan bakıldığında üretici ve satıcılar ticarethane statüsündedirler ve Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanununa göre ticaret yapmaktadırlar. Bu bağlamda bilindiği üzere aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede önemli olan suç gelirlerinin deniz taşıtları gibi pahalı ve lüks araçlarla aklanmasının önüne geçmektir. Sonuç olarak yükümlü gruplarının, yurtiçinde üretip nihai tüketiciye satımını yapanlar, yat ithalatı yapan ve satanlar, yine ticaret amacıyla ikinci el deniz taşıtı alım satımı yapanlar ve bunların her türlü acente, bayi, temsilci ve diğer bağlı birimleri olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Hava Nakil Vasıtaları;

Hava nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar ifadesi de özellikle bir meslek grubunu yükümlü olarak tarif etmemektedir. Böyle bir yükümlü grubu belirlenmesinde amaç, suç geliri sahiplerinin lüks tüketim kapsamında özel uçak veya helikopter gibi hava araçları alımını tespit etmektir. Ülkemizde bu tür hava taşıtlarının üretimi sınırlıdır ve üretilenler de çoğunlukla askeri amaçlıdır. Lüks tüketim kapsamında alınan uçak veya helikopterler büyük bir çoğunlukla yurtdışından aracılar vasıtasıyla ithal edilmektedir. İşte 5549 sayılı Kanun ve Tedbirler Yönetmeliği kapsamında yükümlü olarak hedeflenen grubun merkezinde de bu aracılar olduğu düşünülmektedir.

Tedbirler Yönetmeliği'ne göre İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar, kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimini, bilgi ve belge verme, muhafaza ve ibraz yükümlülüklerine Yönetmelik'te öngörülen düzenleme çerçevesinde uymak zorundadır.

1-Kimlik Tespiti Yükümlülüğü

5549 Sayılı Kanun ve Tedbirler Yönetmeliği kapsamında İş makineleri dahil her türlü hava, kara ve deniz taşıtlarının, ister yeni ister ikinci el olsun, alım satımı ile uğraşanlar ilgili mevzuat kapsamında kimlik tespiti yapmak ile yükümlüdür.

İş makineleri dahil her türlü hava, kara ve deniz taşıtlarının, ister yeni ister ikinci el olsun, alım satımı şirketlerinin, hangi durumlarda müşterilerinin kimliklerini tespit etmeleri gerektiği konusunda, Tedbirler Yönetmeliğinin 5 inci maddesi esas alınmalıdır. Anılan maddede, kimlik tespiti gerekli olan işlemlerden bazıları, belirli bir tutar eşik gösterilerek düzenlenmiş olmasına karşın, bazıları için herhangi bir eşik gösterilmemiştir. Bu kapsamda;

- sürekli iş ilişkisi tesisinde,
- şüpheli işlem bildirimini gerektiren durumlarda ve
- daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu konusunda şüphe olduğunda,

İş makineleri dahil her türlü hava, kara ve deniz taşıtlarının, ister yeni ister ikinci el olsun, alım satımı ile uğraşanlar herhangi bir tutar sınırı olmaksızın kimlik tespiti yapacaklardır.

Tedbirler Yönetmeliğinin 5 inci maddesinde düzenlenen kimlik tespiti yükümlülüğüne göre; İş makineleri dahil her türlü hava, kara ve deniz taşıtlarının, ister yeni ister ikinci el olsun, alım satımı ile uğraşanlar işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yirmi bin TL veya üzerinde olduğunda, kimliğe ilişkin bilgileri almak ve bu bilgilerin doğruluğunu teyit etmek suretiyle müşterilerinin ve müşterileri adına veya hesabına hareket edenlerin kimliğini tespit etmek zorundadır.

Tedbirler Yönetmeliğinin 17 nci maddesinde gerçek faydalanıcının tanınması gerektiğine de işaret edilmiştir. Yani bahsedilen taşıtların alım satımı ile uğraşanlar mümkün olduğu kadar müşterisinin kendi hesabına mı yoksa başkası hesabına alım yaptığını anlamak için gerekli tedbirleri almalı, başkası hesabına işlem yapanların bunu belirtmeleri gerektiğine dair işyerine duyuru asmalıdır. Eğer müşteri başkası hesabına işlem yaptığını belirtirse hesabına işlem yapılan kişinin de kimliği usulünce tespit edilmelidir.

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde idarî ceza" başlıklı 13'üncü maddesinde kimlik tespiti yükümlülüğünü ihlal eden yükümlülere her bir ihlal için beşbin TL idari para cezası kesileceği düzenlenmiştir. 5549 sayılı Kanun'un "Maktu tutarların artırımı" başlıklı 28'inci maddesine yukarıda bahsi geçen idari para cezaları, 04.01.1961 tarih ve 213 Vergi Usul Kanunu uyarınca her yıl yeniden değerlendirilmiştir.

2- Şüpheli İşlem Bildirim Yükümlülüğü

Suç gelirlerinin nakit formundan kurtarılmasında en geçerli yöntemlerden biri lüks ve pahalı varlıklar satın alınmasıdır. Kıymetli maden ve taşlar, gayrimenkuller ve hava, kara, deniz taşıtları satın alınması bu yöntemde en çok kullanılan varlıklardır. Bu varlıkların alınıp satılmasıyla ve bu işlemlerin tekrar edilmesiyle suç geliri ile suç arasındaki bağlantı gittikçe zayıflamaktadır. İş makineleri, hava, kara ve deniz taşıtları satıcıları da bu amaçla kullanılabilirler. Suç geliri ile bahsedilen varlıklar satın alınmakta ve daha sonra tekrar satılmaktadır. Bu işlemler tekrar edilerek paranın kaynağının bulunmasını zorlaştırmak amaçlanmaktadır.

Satıcı ve aracilar kendi ad ve hesaplarına yaptıkları veya aracılık ettikleri alım satım işlemlerinde, işleme konu malvarlığının yasadışı yollarla elde edildiğine veya yasadışı amaçlarla kullanılacağına yönelik şüphe duyduklarında bunu MASAK'a bildirmelidirler. Bu yükümlülük açısından parasal bir limit yoktur. Alınan veya satılan taşıtın tutarının düşük olması durumunda dahi herhangi bir şüphe duyulduğunda bu şüphe MASAK'a iletilmelidir. Şüpheli işlem konusunda unutulmaması gereken bir diğer husus da bildirim yapılması için işlemin tamamlanması veya hizmetin verilmesinin gerekmediğidir. İşlem teşebbüs aşamasında dahi kalsa yükümlü satıcı şüphesini bildirmelidir. Şüpheli işlem bildirim Tedbirler Yönetmeliğinde açıklanan usuller çerçevesinde yapılmalıdır.

Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünün etkin, zamanında ve uygun şekilde yerine getirilmesine yönelik açıklamaları içeren MASAK 13 sıra No'lu Genel Tebliği, konu ile ilgili düzenlemeler getirmiştir. Yükümlülerin, suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanında araç olarak kullanılmaları riskine karşı ortak bir tutum, anlayış ve işbirliği içinde olmalarının sağlanması ve şüpheli işlemlerin tespitinde yükümlülere yardımcı olunması amacıyla şüpheli işlem tipleri belirlenmiştir.

İşlemlerin şüpheli işlem tiplerine uygunluğu değerlendirilirken, Tedbirler Yönetmeliğinde yer alan müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar göz önünde bulundurulmalı ve değerlendirme müşteri ve işlem bazında yapılmalıdır. Bir başka deyişle, işlemin şüpheli olup olmadığı değerlendirilirken; müşterinin profili ve faaliyet hacmi, işlemin niteliği ile müşterinin bilinen faaliyetleri kapsamında veya faaliyeti ile orantılı olup olmadığı veya kimlere menfaat sağladığı, sektörün özellikleri ve daha önceki tecrübeler gibi hususların da dikkate alınması gerekmektedir. Yapılmak istenen işlemin uluslararası niteliğinin bulunması durumunda, bu işlemin müşterinin işinin bir parçası olup olmadığına da bakılmalıdır.

İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar için Örnek Şüpheli İşlem Tiplerine aşağıda yer verilmiştir.

Müşteri Profiline İlişkin Tipler

T0031.1 Müşterilerin yükümlülere başvurularında; ibrazı ya da tevdi gereken belgelerin yetersiz bilgiler içermesi, verdikleri bilgilerin birbiriyle çelişkili olması veya bilgilerin verilmesinde isteksiz davranılması.

T0031.2 İşlem yapılması için para veya çeşitli hediyeler teklif edilmesi ya da müşteri hakkında suç gelirlerinin aklanması veya terörün finanse edilmesiyle ilgili olarak medyada menfi haberler çıkmış olması gibi şüphe duyulmasını gerektiren somut bir durumun varlığı.

T0031.3 Müşterinin, genel müşteri davranış modellerinin dışına çıkması örneğin hakkında şüpheli işlem bildiriminde bulunulmasını engellemek amacıyla bazen çok yakın, bazen tehditkar tavır takınmaları.

T0031.4 Müşterilerin işi/mesleği, mali durumu ile işlemleri arasında makul bir orantı bulunmaması.

T0031.5 Müşterilerin, riskli kişi veya kuruluşlar ile ticari ya da başkaca bir ilişkisinin bulunması.

T0031.6 Şirketlerin, faaliyet gösterilen sektördeki diğer kuruluşlara veya genel olarak şirket yapılanmalarına nazaran mutad olmayan sermaye, ortaklık, yönetim ve istihdam yapısına sahip olması.

Gerçekleştirilen İşlemlere İlişkin Tipler

T0032.1 Ticari faaliyet gösteren kişi veya kuruluşların faaliyetleri kapsamında olağan olarak tekrarı gereken işlemlerin münferit işlem olarak kalması ya da aksine olağan ticari hayatta sık yapılmayan işlemlerin sürekli olarak tekrarlanması.

T0032.2 Mutad uygulamalarda toplu yapılması gereken mali işlemlerin, tespit ve bildirimlerden kaçınmak amacıyla, mantıklı bir gerekçesi olmaksızın bölünmesi.

T0032.3 Yapılan ya da yapılmak istenen işlemin mutad ve makul hukuki veya ekonomik bir gerekçesi ya da mantığının olmaması.

T0032.4 Müşterinin küçük kupürler ile yüksek tutarda nakit ödeme yapması veya sık kullanılmayan bir döviz ile ödeme yapmak istemesi gibi ödeme araçlarının alışılmışın dışında kullanılması.

İşlemler İle İlgili Genel Tipler

T0033.1 Müşterinin işlem yapmadan önce, kimlik tespiti ve şüpheli işlem bildirim zorunluluğu, işlem limitleri, yükümlünün aklama ile mücadelede kontrol yöntemleri hakkında bilgi edinmeye çalışması ve bu yönde sorular sorması.

T0033.2 Müşteriden faaliyeti, mesleği ya da kimlik, adres ve telefon gibi kişisel bilgilerinin alınmasında zorluklarla karşılaşılması.

T0033.3 Müşterinin işlemin amacı ya da işleme konu fonun kaynağı hakkında açıklama yapmakta zorlanması veya bilgi vermektan kaçınması.

T0033.4 Müşterinin yasal veya idari olarak ibrazı veya doldurulması gereken bir belgeyi ibraz etmemek veya doldurmamak için yükümlü işlem görevlisini ikna etmeye çalışması.

T0033.5 Görünürde birbirinden bağımsız hareket eden müşterilerin; aynı adres, telefon ve benzeri iletişim bilgilerini vermesi.

T0033.6 Aralarında akrabalık bağı ya da herhangi bir iş ilişkisi bulunmayan ve ortak vadeli mevduat hesabı açtırmış olan kişilerin hesaplarında tasarruf mevduatı profiline uymayan dikkat çekici ve yoğun şekilde nakit işlem veya yurt içinden ve dışından yönlendirilen elektronik transfer trafiği görülmesi.

T0033.7 Tüzel kişi müşterilerin ortakları veya yöneticileri olarak görünen gerçek veya tüzel kişilerin, firmanın gerçek ortak veya yöneticisi olmadığını anlaşılması; firmanın sermayesi ve idaresinin, kötü

bir ünü olan ya da resmi makamlarca haklarında dava açılmış veya soruşturma yapıldığı bilinen üçüncü şahısların kontrolünde olduğuna dair bilgi veya şüpheyi gerektirecek bir durum bulunması.

T0033.8 Tüzel kişi müşterilerin, hakim yeni ortak ve/veya ortaklarının; kişisel ve ticari geçmişleri hakkında bilgi vermektan kaçınmaları, daha önce firmanın faaliyet gösterdiği alanda herhangi bir ilgisi, eğitimi ve iş tecrübesine sahip olmadıklarına dair emareler olması.

T0033.9 Müşterinin kimlik ibraz etmeksizin veya geçerli kimlik belgesi olmaksızın sahte-hayali olduğundan şüphe duyulan isimle işlem yapmaya veya başkaları adına işlem yaptırmaya teşebbüs etmesi.

T0033.10 Müşteri tarafından şüpheli işlem bildiriminde bulunulmaması konusunda yükümlü çalışanlarına teklif, baskı veya tehditte bulunulması.

Riskli Ülkelerle Gerçekleştirilen İşlemlere İlişkin Tipler

T0034.1 Prim ödemeleri ile müşteriye yapılan ödemelerin riskli ülkelere ve/veya bu ülkelerden gerçekleşmesi veya bu işlemlerde riskli ülkelerdeki bankaların çıkardığı kredi kartlarının kullanılması.

Şeklinde sıralanmaktadır.

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde idarî ceza" başlıklı 13'üncü maddesinde şüpheli işlem bildirimini yükümlülüğünü ihlal eden yükümlülere her bir ihlal için beşbin TL idari para cezası kesileceği düzenlenmiştir. 5549 sayılı Kanun'un "Maktu tutarların artırımı" başlıklı 28'inci maddesine göre yukarıda bahsi geçen idari para cezaları, 04.01.1961 tarih ve 213 Vergi Usul Kanunu uyarınca her yıl yeniden değerlendirilerek artırılır. Söz konusu kanunun 13/6 maddesi uyarınca şüpheli işlem bildirimini yükümlülüğünün ihlal edildiği tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra idari para cezası verilemez.

3-Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü

İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar, 5549 sayılı Kanun'un 7'nci maddesine göre kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar (kıymetli maden, taş veya mücevher alım satımı yapanlar dâhil), Başkanlık ve denetim elemanları tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin her türlü ortamdaki kayıtları, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hâle getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak vermek ve gerekli kolaylığı sağlamakla yükümlüdür. 5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde adli ceza" başlıklı 14'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında Kanun'da bilgi ve belge verme yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 7'nci maddesindeki yükümlülüğü ihlal eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası kesileceği düzenlenmiştir.

4-Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü

5549 sayılı Kanun'un 8'nci maddesine göre yükümlüler, bu Kanunla getirilen yükümlülüklerle ve işlemlerine ilişkin her türlü ortamdaki belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt

tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle muhafaza ve istenmesi hâlinde yetkililere ibraz etmekle yükümlüdür.

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde adlî ceza" başlıklı 14'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında Kanun'da muhafaza ve ibraz yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 8'inci maddesindeki yükümlülüğü ihlal eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası kesileceği düzenlenmiştir.

5-Elektronik Tebligat Yükümlülüğü

5549 sayılı Kanun'da 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 87'inci maddesi yapılan bir değişiklik ile yükümlü grupları açısından bir yükümlülük daha eklenmiştir. Kanun'un "Elektronik tebligat" başlıklı 9/A maddesine göre; 5549 sayılı Kanun ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'un uygulanması kapsamında yapılacak tebligatlar elektronik ortamda tebliğ edilebilmekte ve tebligata elektronik ortamda cevap verilmesi istenebilmektedir.

Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında ise "*Başkanlık, elektronik ortamda yapılacak tebligatla ilgili her türlü teknik altyapıyı kurmaya veya kurulmuş olanları kullanmaya, tebliğe elverişli elektronik adres kullanma ve cevapların elektronik ortamda verilmesi zorunluluğu getirmeye, elektronik ortamda tebliğ yapılacaklar ile elektronik ortamdaki tebligata ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.*" hükmü getirilmiş ve elektronik tebligat yükümlülüğüne ilişkin detaylı düzenlemeler yönetmeliğe bırakılmıştır.

"Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı Elektronik Tebligat Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte", elektronik tebligat yapılması esas olan yükümlü grupları düzenlenmiştir.

Buna göre, yönetmeliğin "Elektronik tebligatın muhatabı" başlıklı 7'nci maddesinin 1. fıkrasında bu sektör bulunmamaktadır. Ancak 2. fıkrada "*Birinci fıkrada belirtilmeyen ve Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde sayılan yükümlüler, kendilerine bu Yönetmelik kapsamında elektronik tebligat yapılması için Başkanlığa başvuru yapabilir. Başvuruda bulunan yükümlülere Başkanlıkça uygun görülmesi halinde elektronik ortamda tebligat yapılır.*" şeklinde düzenleme yapılmıştır.

6-Diğer Yükümlülükler

5549 sayılı Kanun'un 4/2 maddesine göre yükümlüler; Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunduğu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışında işleme taraf olanlar dâhil hiç kimseye açıklayamazlar.

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülük ihlâlinde adlî ceza" başlıklı 14'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında Kanun'da şüpheli işlem bildiriminde bulunduğu ifşa edilmesi yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 4/2 maddesindeki yükümlülüğü ihlal eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası kesileceği düzenlenmiştir.

F. FAFT (MALİ EYLEM GÖREV GÜCÜ) TAVSİYELERİ AÇISINDAN YAPILAN DEĞERLENDİRME

Bu yükümlü grubunun finansal olmayan kuruluşlar arasında sayılmasının bugün için dayanağı uluslararası AML/CFT mevzuatıdır. Şubat 2012’de revize edilen FATF’nin 1 inci Tavsiyesine göre “Ülkeler finansal kuruluşları ve finansal olmayan belirli iş ve meslekleri (FOBİM), karapara aklama ve terörün finansmanı risklerini tespit etmeye, değerlendirmeye ve bunları azaltmak için gerekli tedbirleri almaya mecbur kılmalıdır.” İş makineleri dahil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı özellikle lüks segment araçların nakit ile alımı sektörün aklama açısından kırılganlığını ortaya koymaktadır. Gerek gayrimenkul alım-satım gerekse vasıta alım-satım sektörü, yasadışı yollarla elde edilen gelirin fiziksel olarak yasal sisteme sokulmasının en önemli yollarından birisidir. Bankacılık sistemi kullanılmasına gerek olmaksızın, söz konusu alanda nakit işlemle yapılan alım-satım işlemleri büyük risk teşkil etmektedir. FATF tavsiyeleri ışığında baktığımızda, vasıta alım-satımı, finansal olmayan iş ve meslekler olarak adlandırılan FOBİM’ler (DNFBPs) kategorisine girmektedir. FOBİM’ler FATF 40 tavsiye kararında 22, 23, 28 ve 34 üncü kararlarda düzenlenmiştir.

40 Tavsiye Kararında “finansal olmayan iş ve meslekler” olarak geçen tanımın kapsamı ise; kumarhaneler, emlakçılar, kıymetli maden ve değerli taş ticareti ile uğraşanlar, avukatlar, noterler, diğer bağımsız hukuk işleriyle uğraşanlar ve muhasebeciler, trustlar ve şirket hizmeti sağlayıcılar olarak sayma suretiyle belirlenmiştir. FATF 22 inci tavsiyesinde, adı geçen finansal olmayan kuruluşların aşağıda sıralanan faaliyetleri esnasında 10 uncu, 11 inci, 12 inci, 15 inci ve 17 inci tavsiyelerde düzenlenen müşterinin tanınması ve kayıt tutma yükümlülüklerinin uygulanması zorunlu tutulmuştur.

- Kumarhaneler, müşterileri belirlenmiş tutarın üstünde işlem yaptıklarında,
- Emlakçılar, gayrimenkul alım-satım aracılık işlemleri esnasında,
- Değerli maden ve değerli taş ticareti ile uğraşanlar, müşterileri belirlenmiş tutarın üstünde işlem yaptıklarında,
- Avukatlar, noterler, diğer bağımsız hukuk işleri ile uğraşanlar, muhasebeciler; gayrimenkul alım-satımı, para-menkul kıymet-mevduat hesaplarının yönetilmesi, şirket kurulması-şirket faaliyet-şirket yönetimi faaliyetlerinin organize edilmesi, tüzel kişi veya yasal oluşumların kurulması-faaliyeti-yönetimi işlemlerinde,
- Trust ve şirket hizmeti sağlayanlar; kurucu acente olduklarında, şirket yöneticisi veya sekreteri faaliyeti üstlendiklerinde, şirkete merkez büro, iş adresi veya ikamet sağladıklarında, “express trust” kayyumu gibi hareket ettiklerinde, başka kişi adına vekil veya hissedar gibi hareket ettiklerinde,

Müşterinin tanınması ve kayıt tutma yükümlülüklerini yerine getirmeleri zorunludur.

Öte yandan, finansal olmayan kuruluşlarla ilgili “diğer tedbirlerin” düzenlendiği 23 üncü tavsiyede, finansal olmayan kuruluşlar “İç kontroller ve yurt dışı şube, bağlı kuruluşlar” ın düzenlendiği 18 inci tavsiyede hem yurtiçindeki faaliyetlerde hem de yurtdışı bağlı şubelerde karapara aklama ve terörün finansmanı ile mücadele ilgili ülke mevzuatında belirlenmiş yükümlülüklerle uygun davranmaya zorunlu tutulmuşlardır. “Bilgi sızdırma ve gizlilik” konularının düzenlendiği 21 inci tavsiyede mali

istihbarat birimine bildirilen suç şüphesi oluşturan faaliyetlere ilişkin bilgilerin bildiriminde sırrın ifşası ihlali kapsamı dışında tutulması gerektiği, kuruluş yönetici ve çalışanlarının şüpheli işlem bildiriminde buldukları bilgisini ifşa etmelerinin kanunla yasaklanması gerektiği düzenlenmiştir.

Finansal kuruluşlar ile finansal olmayan kuruluşlar arasında aklama ve terörün finansmanı ile mücadele anlamında temel fark risk dereceleridir. Finansal olmayan kuruluşlar, görece olarak daha az riskli iş ve meslekleri kapsamaktadır. Bu da daha az tedbir ve önlemlerle bu risklerin giderilmesini mümkün kılmaktadır. Unutulmaması gereken en önemli husus, finansal olmayan kuruluşların faaliyetlerinin aklama ve terörün finansmanı açısından taşıdığı risklerin iyi belirlenmesi gerektiğidir.

FATF'in sitesinde yayımlanan tipoloji ve raporlara bakıldığında, vasıta alım satımı başlıklı herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak, gayrimenkul sektöründe alım satım işi ile uğraşanlara "real estate sector" ilişkin 2007 yılında yayımlanan bir raporu mevcuttur, söz konusu sektör işleyiş olarak araç alım-satım sektörüne gerek piyasadaki firma sayısı fazlalığı gerekse nakit dolaşımının fazlalılığı özellikleri açısından benzerlik taşımaktadır. Raporda, gayrimenkul sektöründe aklama ve terörün finansmanı açısından sıkça kullanılan metodlara yer verilerek, söz konusu metodlara ilişkin ülke örneklerine sektörün zayıf kısımlarına değinilerek yer verilmiştir. Metodlar şu şekilde belirtilmiştir; karmaşık hisse senedi veya banka kredisi kullanımı, finansal olmayan kuruluşların kullanılması, şirket araçlarının kullanılması, gayrimenkule ilişkin değerlemenin manipüle edilmesi, parasal enstrümanların kullanılması, gayrimenkul kredilerinin kullanılması, kaynağı yasal olmayan paradan elde edilmiş malvarlığı değerlerinin kullanılması. Raporda, ülke örneklerine yer verilerek, sektöre ilişkin genel durumlara ve uyarıcı notlara değinilmiştir. Yüksek tutarların döndüğü gayrimenkul piyasası lüks araç piyasası ile faktörlerinin benzerliği nedeniyle uyuşmaktadır. Raporun son kısmında, FATF üyesi bazı ülkelerin, gayrimenkul firmaları ile erişim sistemi oluşturduğu, söz konusu sistemin riskli görülen durumlarda kullanılarak, işlemin niteliğine ilişkin kayıtların tutularak kullanıldığı, söz konusu kayıtların ise FIU'lar bazında analiz edilerek terörün finansmanı ve aklama suçu açısından değerlendirmeye tabi tutulduğu belirtilmiştir. Söz konusu durumun vasıta alım satımı gerçekleştiren firmalara da getirilmesinin aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede etkin rol oynayacağı düşünülmektedir.

Çoğu uluslararası düzenleme, standart ve yasa uygulayıcı merci, aklama suçu ile mücadelede banka üzerinden yapılan para hareketleri üzerine yoğunlaşmakta, gayrimenkul ve lüks eşya sektörü yatırımlarındaki para hareketleri göz ardı edilebilmektedir. Söz konusu finansal olmayan ancak yüksek tutarlı nakdin dolaşımını sağlayan bu sektörler aklama açısından kırılgan bir yapıya sahiptir. Lüks eşya alım-satımı genel tanımı içinde yer alan araç alım-satımları da dahil tüm sektörün aklama suçu açısından kırılganlığının azaltılmasının, finansal sektöre getirilmiş olan aklama suçu ile mücadele yükümlülükleri olan; kimlik tespiti, kayıt tutma ve şüpheli işlem bildiriminde bulunma gibi yükümlülüklerin, bu sektöre de zorunlu kılınması ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Örneğin, sektörde yapılan işlemlerde nakit kullanımı yerine işlemlerin banka aracılığıyla gerçekleştirilmesinin zorunlu kılınmasının bu zorunluluklardan birisi olabileceği değerlendirilmektedir.

G. SEKTÖRE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜK/DENETİM İSTATİSTİKLERİ

2016-2018 yılları arasında gerçekleştirilen yükümlülükler uyum denetimlerine ilişkin istatistiksel bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

YÜKÜMLÜ	2016	2017	2018	2019
İş Makineleri Dahil Her Türlü Deniz, Hava Ve Kara Nakil Vasıtalarının Alım Satımı İle Uğraşanlar	5	1	3	7

İş Makineleri Dahil Her Türlü Deniz, Hava Ve Kara Nakil Vasıtalarının Alım Satımı İle Uğraşanların Şüpheli İşlem Bildirimleri sayılarına aşağıda tabloda yer verilmiştir.

YÜKÜMLÜ	2016	2017	2018	2019
İş Makineleri Dahil Her Türlü Deniz, Hava Ve Kara Nakil Vasıtalarının Alım Satımı İle Uğraşanlar	51	37	52	40

Sektörün büyüklüğü dikkate alındığında yapılan bu uyum denetimlerinin sektörün tamamını kavrama noktasında yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Yapılan uyum denetimleri denetimin yanı sıra aynı zamanda yükümlülerin eğitimine ve farkındalıklarının artırılmasına da katkı sağladığı göz önüne alındığında uyum denetimine alınan yükümlü sayısının artırılmasında yarar olduğu değerlendirilmektedir.

H. TESPİT VE ÖNERİLER

FATF Tavsiyelerinde bu sektörde faaliyet gösteren satıcıların yükümlü yapılmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Yalnızca riskli görülen iş ve mesleklerin yükümlü yapılabileceği belirtilmiştir. AB Direktifinde ise 15.000 EUR ve üzerinde nakit işlem gerçekleştirenlerin yükümlü gruplarına dahil edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Dikkat edilmelidir ki AB de işlemin nakit olması şartını belirtmiştir. Kanımızca mevzuatımızın da bu şekilde olması ve nakit işlem bildirim mekanizmasının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü suç gelirlerinin sektöre girişinde en büyük risk suç gelirlerinin nakit formundan kurtarılmasıdır. Nakit işlemler kontrol altına alındığında geriye kalan işlemlerin taşıdığı risk ihmal edilebilecek kadar düşük kalmaktadır.

Sektörde yapılan nakit işlemlere veya nakit yerine geçen enstrümanlara ayrıca önem verilmesi aklama ile mücadelede önem teşkil etmektedir.

Terörün finansmanı açısından ve alınan araçların terör suçlarında kullanılması yönünden bakıldığında, aracın satıldığı şahsa ilişkin kimlik tespitine ayrıca özen gösterilmesi, özellikle kimlik bilgileri, doğum yeri, meslek ve gelir durumu, ırkı, gibi unsurlara özel dikkat gösterilmesi gerektiği konusunda sektörde yer alan firmaların bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, araştırmamızda yalnızca vasıta alım-satımı ile uğraşan firmalara değinildiği, bu sektör dışında, hertürlü vasıtaların kiralanması işi ile uğraşan şirketlerin de ölkemizde çok sayıda olduğu ve bu sektöre ilişkin olarak yeterli yasal düzenlemenin yapılmamış olduğu kanaatindeyiz. Her ne kadar araç alım-satım işi ile uğraşan firmalar aklama açısından riskli görölerek yükümlü grubu olarak belirlenmiş olsa da, araç kiralama şirketleri de aklama ve terörün finansmanı açısından bir o kadar risk teşkil etmektedir. Yapılan araştırmalarda, sektörde birden fazla derneğin ve bu derneğe üye olan veya olmayan birçok araç kiralama firmasının olduğu anlaşılmıştır. Öte yandan, 2015 yılında TOKKDER ve Kredi Kayıt Bürosu işbirliği ile hayata geçen “KKB Reel Sektör Kredi Değerlendirme Sistemi” ile firmaların müşteri riskini kısa sürede belirlemeleri hedeflenmiştir. Söz konusu sistemle müşteri adaylarının güvenilirliği test edilerek kiralama işleminin gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği kararı alınabilmektedir. Sektörün müşterilerini tanınmasına ilişkin yapılan bu sistem çok önemli ve yerindedir. Ancak sektörün genelinde kullanılabilirliği ve bütün firmalarca uygulanabilirliğinin ne kadar sağlandığı konusunda net bir bilgi yoktur. Sektörün terörle mücadelede ne kadar önem arz ettiği ölkemizde gerçekleştirilmiş olan terör saldırılarında da kiralık araç kullanılması nedeniyle bir kez daha anlaşılmıştır. Bu nedenle araç kiralama sektörüne ilişkin de aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede gerekli kılınan yükümlölüklerin getirilmesi yönünde düzenleme yapılması gerektiği düşünölmektedir. Ayrıca yükümlü grubunun farkındalığının artırılması amacıyla öncelikle alıştay, seminer gibi yöntemlerle eğitim verilmesi ve ardından uyum denetimleri kapsamında denetime tabi tutulmalarının yararlı olacağı düşünölmektedir.